

KLIMAATBUFFEREN EN VERMIJDEN

LEG DE OUDE GEWADEN EN MACHTSSTRUCTUREN AF EN KIES

Wat een zomer. Onweer en onweersbuien. Geen enkele streek in het Hageland bleef gespaard. En de meteorologen voorspellen dat als gevolg van de klimaatverandering we in de toekomst meer zulke stationaire wolkbreuken zullen krijgen en we ons hierop moeten voorbereiden. Duidelijk is dat klimaatbuffering, een landbouwlandschap met een grote hydraulische ruwheid en ruimte voor echte riviersystemen met veerkrachtige natuurgebieden meer dan ooit nodig zijn indien we het dweilen met open kraan willen vermijden. Stop het end of the pipe denken!

Zaterdag 23 juli was het weer prijs: tussen 17 en 19 uur veroorzaakt een stationair front een wolkbreuk die delen van Hoegaarden, delen van Tienen met Hakendover en Oplinter, Linter, Zoutleeuw, Kortenaeken en Geetbets blank zette en straten en vele huizen met modderstromen liet onderlopen. Eerder in het seizoen op 7 juni werden al Gelrode en Bekkevoort in Noord-Hageland en de Velpstreek getroffen door wolkbreuken en modderstromen. Soms via de achterdeur binnen en langs de voordeur buiten. Traumatisch voor wie het meemaakt. Het waren inderdaad buitengewone omstandigheden: er viel tot 80 l/m² neerslag op een uur tijd. Maar wetenschappers voorspellen dat zulke omstandigheden door de klimaatwijziging niet meer uitzonderlijk zullen zijn.

De betonwegen in de ruilverkavelingen en andere verharde veldwegen waren herschapen in bruine beken die modderstromen uit de hellende maïsakkers en aardappelvelden versneld naar de bebouwing leidden. Ook waar de beken binnen de oevers bleven, liepen straten onder. Tonnen én tonnen aarde stroomden van de akkers naar de straten en in woningen en in de rioolssystemen of in de valleien en de natuurgebieden. Het is duidelijk dat het huidige anti-erosiebeleid met vnl. vrijwillige (met nadruk op vrijwillig en dus niet noodzakelijk waar nodig) aanleg van buffergrasstroken een pleister is op een houten been. Alleen een geïntegreerd landbeheer en waterbeleid gekoppeld aan een nieuw ruimtelijk beleid kan soelaas bieden. Maar dan zullen er nog veel heilige

Zomerse wolkbreuken zullen in de toekomst frequenter voorkomen. Enerzijds is een ander landbeheer om modderstromen te voorkomen en de leemfractie op de akkers te houden noodzakelijk, en anderzijds het behoud van open onbebouwde valleien en ruimte voor de rivieren.

*Linter 23 juli 2016.
Foto Wim Verheyden*

VAN MODDERSTROMEN

RESOLUUT VOOR EEN LANDSCHAP VOOR DE TOEKOMST

Tonnen en tonnen modder worden meegesleurd van de hellende akkers zonder voldoende anti-erosiemaatregelen en afgezet in de bebouwde omgeving, in riolen en natuurgebieden. Door een falend anti-erosiebeleid aan de bron wordt een spoor van schade getrokken. Anti-erosiemaatregelen maken inherent deel uit van een goede landbouwpraktijk. Enkel wanneer ook hier het principe van de vervuiler betaalt wordt toegepast, zal de gangbare praktijk veranderen, Bekkevoort, juli 2016.

Foto Roel Baets

huisjes en klassieke machtsbastions moeten gesloopt worden die als fossiele overblijfsels van een agrarische samenleving uit de eerste helft en het midden van vorige eeuw voortleven. Je moet maar naar de beslissingsstructuur van een ruilverkaveling kijken of in een commissie van advies van een ruilverkaveling zitten of naar de algemene vergadering van een Watering gaan. Ook in vele gemeentelijke MAR's is het huilen met de pet op en houdt men een wereldkampioenschap 'surplace' om maar niet te raken aan de goed vertegenwoordigde belangen van gisteren die een hypotheek zijn voor structurele oplossingen voor vandaag en morgen.

Uit recente cijfers van de FOD Economie blijkt dat het aandeel van de landbouw in de Belgische economie in 2015 nog amper 0,7 % van het BBP bedraagt tegenover het dubbele in zeventiger jaren van vorige eeuw, toen instrumenten als ruilverkaveling en de ruimtelijke ordening werden uitgerold. Bij elke beslissing rond natuur en landschap, waterbeheer, landinrichting en ruimtelijke ordening wegen deze aan landbouw gelieerde machtsbastions als lood op elke beslissing, zowel op Vlaams niveau als op het provinciaal en lokaal niveau. De loden

Traumatisch voor de bewoners: modderstromen langs de achterdeur binnen en langs voordeur buiten. Kan een roep naar een echt beleid en maatregelen aan de bron schrijnender zijn. Nochtans is op vele plaatsen het antwoord nog steeds: nog meer beken en grachten ruimen, meer beton zodat het water nog sneller afvloeit. Linter, 23 juli 2016.
Foto Wim Verheyden

druk is zo groot dat in vele formele beleidsdocumenten 'natuur' en zeker grootschalige 'rivier- en natuursystemen' die in staat zijn mee een buffer te vormen, gewoon taboebegrippen geworden zijn. Dit geldt ook bv. in het recente voorstel voor een 'Strategisch Project Getevallei als Productief Landschap' dat de Provincie Vlaams-Brabant en het Regionaal Landschap Zuid-Hageland uitwerkten (zie p. 7 van dit tijdschrift). Maar je komt het ook tegen in de beleidsontwikkeling rond het Sigmaplan voor de Demer en de Dijle en alle ruimtelijk uitvoeringsplannen die recent het licht zagen.

Een landschap voor de toekomst met een veerkrachtige natuur en buffercapaciteit i.f.v. de klimaatverandering – en dus ook het tegengaan van modderstromen – vereist een structureel beleid. Dat wil zeggen: algemeen geldende en bindende maatregelen ter verhoging van de hydraulische ruwheid op de akkerpercelen zelf, zodat de directe afstroming van het regenwater vertraagd wordt door echte en robuuste grasstroken en landschapselementen, ploegrichting en teeltkeuze i.f.v. reliëf. Structurele maatregelen en dus niet alleen vrijblijvend en vrijwillig. Zulke maatregelen en de versterking van de ecosysteemdiensten dienen gewoon deel uit te maken van een goede landbouwpraktijk en gekoppeld te worden aan de pijler 1 (inkomenstoetslag) van de PDPO (Europees Plattelandsbeleid). Niets meer, niets minder. Uit de ex-post analyse

in opdracht van de Vlaamse Overheid bleek trouwens dat de impact van de vrijwillige maatregelen door de beheerovereenkomsten in het kader van het Europees plattelandsbeleid (PDPO II) op de biodiversiteit verwaarloosbaar was (VILT, 1.08.2016). Hier moet ook het principe van de vervuiler 'betaalt' gelden en niet langer de vervuiler 'wordt betaald'.

Daarnaast is het duidelijk dat een rigoureuze betonstop zich opdringt – niet in 2050 – maar nu. Elke bijkomende verharding zou moeten gecompenseerd worden door een effectieve ontharding binnen dezelfde regio.

Op 23 juli kon je er niet naast kijken: de betonwegen van de ruilverkavelingen Melkwezer, Outgaarden, Hoegaarden en Vissenaken fungeerden opnieuw als modderbeken. En nog steeds gaat de betonnering van het landschap verder zowel binnen de ruilverkaveling als daarbuiten. En beschouwen we het al als een overwinning als we enkele betonwegen kunnen herleiden tot tweesporenwegen met een onverharde tussenstrook ertussen. Er wordt ook nog steeds gebouwd en verhard in woonuitbreidingsgebieden, overstromings- en valleigebieden. (Gesubsidieerde) boerderijverplaatsingen vinden nog steeds plaats, ook binnen de ruilverkavelingen, als alibi om grootschalig bouwgrond (de oude boerderij in het dorp) vrij te maken in het dorp en nieuwe bebouwing in de open ruimte te creëren, zonder dat dit bedrijfseconomisch te verantwoorden is. En zonder dat de garantie ingebouwd wordt dat de nieuwe vestiging ook in de toekomst landbouwgebonden blijft. De voorbeelden zijn legio. Ook hier zou de compensatie en de betonstop van toepassing moeten zijn.

Er is een echt adaptatiebeleid i.f.v. de klimaatwijziging nodig. Om het toegenomen risico op overstromingen in te dijken moet het water in de onbebouwde ruimte langzamer worden afgevoerd en de retentie verhoogd, en moet er meer ruimte komen voor de natuurlijke waterberging over hele valleisystemen. Dat houdt in dat op de plateaus en in de grootschalige akkergebieden de infiltratiecapaciteit zal moeten hersteld worden door minder verharding en een effectieve anti-erosie landbeheer. De riviervalleien dienen veel resoluter dan nu het geval gevrijwaard te worden van bebouwing en diepe ontwatering door Wateringen zodat de rivier terug ruimte krijgt, en dit zonder compartimentering in kunstmatige en geïsoleerde overstromingsbekkens. Binnen de bebouwde omgeving zal ook voldoende oppervlaktewaterberging op perceelsniveau en in openbare ruimten moeten voorzien worden, gekoppeld aan maatregelen ter versterking van het openbaar groen en bv. groendaken. En er zal een rigoureuze onthardingsbeleid nodig zijn.

Dit alles gaat verder dan enkele (al of niet betonnen) wachtbekkens of enkele rugjes in sterk hellende aardappelakkers die steeds groter worden tot wel 20 ha groot. En veel verder dan vrijblijvend enkele gesubsidieerde grasstroken aanleggen op plaatsen waar het goed uitkomt, niet noodzakelijk op de meest erosiegevoelige plekken. Na 5 jaar worden die terug omgeploegd, zoals ook op percelen met een overeenkomst 'botanisch beheer' gebeurde aan het einde van de vorige PDPOII periode. Zonde van de kapitaalvernietiging en het weggesmeten geld.

Het is duidelijk dat we als natuurbeweging onze rol moeten spelen en opkomen voor een structurele aanpak.

Bij dergelijke wolkbreuken zijn de verharde fietspaden en de ruilverkavelingswegen kolkende beken die water van het plateau te snel afvoeren naar de vallei en de dorpskommen. Alleen ontharding in het landschap en verlaging van de afstromingsnelheid zowel door maatregelen in het landbouwgebied als binnen het bebouwd gebied kunnen een oplossing voor de toekomst bieden. Tijd voor een brongerichte aanpak, die verder gaat dan loutere vrijwilligheid.

Zoutleeuw, 23 juli 2016.

Foto Nicole Smeyers

